אגרות הראי"ה - כרך א' - אגרת קעט

תמצית האגרת

תאריך ומקום: ז' טבת תרס"ט - יפו
נמען: אחיו, ר' שמואל הכהן

תשובה להערות האח על מגילת תענית. בעניין הגימטריות: אין מקום לפלפל בהן, אבל 'במחשבה הגבוהה אין פגישה מקרית', ולכן לכל גימטריה יש יחס כלשהו לכוונת המחבר. בעניין תרומת הלשכה ומסירת השקלים לציבור הרב קוק מבחין בין מי שחייב לשקול, שהתורה מוסרת את שקלו בעל כורחו, לבין מי שאינו חייב, ששקלו בטל ברוב. הרב קוק מבאר את מושג 'המסירה יפה יפה' לציבור.

עיקרי הדברים

- גימטריות - אין פגישה מקרית במחשבה הגבוהה.
- הלכה: תרומת הלשכה ושירי הלשכה.
- מסירת שקלים לציבור - נשים, קטנים ומי שאינו חייב.

נוסח האגרת עם ביאור

בגרסה זו משולב ביאור בתוך נוסח האגרת. הביאור מופיע כך: [בסוגריים מרובעים, באות קטנה ועל רקע תכלת] *והוא אינו חלק מלשון האגרת.*

ב"ה[1], עה"ק[2] יפו ת"ו[3], ז' טבת תרס"ט[4]. [1908]

אח יקר ואהוב הר"ש[5] [אחיו, ר' שמואל קוק] שי'[6], שלו'[7] וברכה,

זה ימים מספר ששמחתני בהערותיך על מגילת תענית. [ר' שמואל קוק שלח לאחיו הערות על מגילת תענית] חשבתי כמה פעמים למלא חפצך לדבר עליהן עמך, ולא עלתה בידי מפני הטרדות המעשיות והעיוניות. אמנם רגשי האחוה תבעוני זה כמה לכתב אליך, כי יותר מדאי עצרתים בחבי. אבל לא אלה המה הרגשות הטובים הראשונים, שהמצב גורם לעצור אותם בלב פנימה, ועינינו צפויות תמיד לימים הטובים אשר יאמר לאסורים צאו. [ישעיהו מט, ט]

בהערה הראשונה ע"ד[8] הגימ', תמהתי על ישר לב כמוך שתדקדק בכמו אלה. הנח להם לבעלי הרשומות, [דורשי רמזים וגימטריות – "דורשי רשומות" (למשל בבא קמא פב)] ידרשו כחפצם. אם יש אדם אחר שמוצא טעם בכמו אלה, כבר הדיו והנייר שוים ע"ז[9]. וכבר אמרתי וכתבתי, שבמחשבה הגבוהה לא נמצא שום פגישה מקרית, ע"כ[10] מחשבה של מספר גימ', באיזה צורה

---

1 ב"ה - ברוך השם
2 עה"ק - עיר הקודש
3 ת"ו - תבנה ותכונן
4 תרס"ט - השנה תרס"ט (1908/1909)
5 הר"ש - הרב רבי שם שמתחיל באות ש (כגון שמואל / שלמה / שמעון / שמחה / שאול) - הפירוש המדויק תלוי בשם האדם
6 שי' - שיחיה
7 שלו' - שלום
8 ע"ד - על דבר
9 ע"ז - על זה
10 ע"כ - על כן

ודוחק שיהי'[11], עם מחשבה של מחבר, אמיתי או מוסכם, יש להן תמיד איזה יחש מסודר, ויחש זה נותן הוא את ערכו לגרגרים כאלה. אבל כמובן אין מקום לכל דקדוק ופלפול בזה, ואם אחד רוצה לומר רבי חנני', [רבי חנניה בן חזקיה בן גרון, שבעלייתו נכתבה מגילת תענית (שבת יג); בדורות המאוחרים נהגו לכנותו "רבי" אף שבתלמוד הוא נזכר בלא תואר] מפני שבדורות המאוחרים כבר הורגלו בכך, ולכוין ע"ז גימ', אין מזחיחין אותו. ולעולם אין רמזים תלויים בכונת המחברים, כ"א[12] ביחש של השכל הכללי הפועל את הדבריות וסולל לה את מסילתה. ועי' אדר"נ[13] [אבות דרבי נתן] שאין חוה קוראה לאדה"ר[14] אלא רבי, [אבות דרבי נתן, פרק א] ואם אדם קדמאה יכול להיות רבי באגדה ק"ו[15] שחנני' בן חזקי' ב"ג [חנניה בן חזקיה בן גרון, שמגילת תענית נכתבה בבית מדרשו (שבת יג)] יכול להיות רבי בגימ', שהיא באמת אחת מדרכי האגדה, שהם מאירים את העינים למי שמשכיל את מהלכם ומחשיכים את האור למי שאינו יודע את דרך רוחם. וכן כשיש איזה צד של מוסר לכתב לפעמים חזקי' מפני כבוד השם, רשאים כבר לרמוז גם זה בגימ'.

וע"ד[16] טעם לתרומת הלשכה, [תרומת הלשכה – השקלים שנתרמו מן הלשכה במקדש לקרבנות הציבור (שקלים ג–ד)] אין צריך ע"ז שום פלפול כי הלא צריך חלק מן הלשכה לצורך הוצאה, ובאיזה אופן שילקח זהו הרמתם. ואם באנו לתן טעמים למה ישנם דברים הבאים מתרומת הלשכה ודברים הבאים משירי הלשכה, [שיירי הלשכה – מה שנותר בלשכה אחרי התרומה, שממנו נעשו צורכי העיר (שקלים ד, ב)] זהו ענין אחר, ופשוט שמה שהוא שייך יותר למקדש נתנו ע"ז מעיקר התרומה, וישנם דברים שאין קפידא כלל אם היו באים מיחידים ומ"מ[17] היו באים מתרומת הלשכה כפי חבתם, כמו מגיהי ספרים. [מגיהי ספרים שבירושלים נטלו שכרם מתרומת הלשכה (כתובות קו)] ויסוד שם תרומה נראה שבא להשוות עם תרומת דגן, שכמו שהטבל מעורב בו התרומה, ונקרא עשה"כ[18] "דמעך" [על שם הכתוב: "מלאתך ודמעך לא תאחר" (שמות כב, כח)] מלשון דמוע ועירוב, וע"י[19] ההרמה נחשב כאילו מכל חלק וחלק לוקח חלק הקדושה וע"כ[20] נעשה הוא כולו חול ושיריים, כמו-כן התרומה עושה כאילו נלקח מכאו"א[21] מהשקלים לצרכים היותר מקודשים, והעיקר לקרבנות הציבור. ובענין מסירה לציבור דנשים ועבו"ק[22] [נשים, עבדים וקטנים, שאינם חייבים בשקל, ואם שקלו צריכים למסור את שקלם לציבור "יפה יפה" (שקלים א, ג–ה; ראש השנה ז)] הדברים יגעים, וכבר עמדו עליהן בעלי תריסין, עי' מל"מ[23] ["משנה למלך" על הרמב"ם] בשקלים ובכלי המקדש. [משנה למלך על הרמב"ם, הלכות שקלים והלכות כלי המקדש] ולע"ד[24] בדיעבד אין חוששין, אבל לכתחילה ראוי לחוש שמא לא ימסור יפה יפה. גם יש חילוק בין דבר

---

11 שיהי' - שיהיה
12 כ"א - כי אם
13 אדר"נ - אבות דרבי נתן
14 לאדה"ר - לאדם הראשון
15 ק"ו - קל וחומר
16 וע"ד - ועל דבר
17 ומ"מ - ומכל מקום
18 עשה"כ - על שם הכתוב
19 וע"י - ועל ידי
20 וע"כ - ועל כן
21 מכאו"א - מכל אחד ואחד
22 ועבו"ק - ועבודת קודש
23 מל"מ - משנה למלך
24 ולע"ד - ולעניות דעתי

המעורב כמו שקל אחד בשקלים הרבה, שמה"ת[25] בטל ברוב, וכ"כ[26] בשעה"מ[27] [שער המלך על הרמב"ם] אלא שמקשים ע"ז דקיי"ל[28] ממונא לא בטל, [ביצה לח] ולא ק"מ דמ"מ יש לבעל הממון רק חלק קטן בקרבן זה, אלא שיש איסור מה שאינו של ציבור זה החלק, וזה האיסור איננו ממונא כ"א איסורא ובטל. אבל בשומרי ספיחין, [שומרי הספיחים בשביעית, שנטלו שכרם מתרומת הלשכה (שקלים ד, א)] שהי'[29] כולו שלהם, יש לחוש יותר. וכ"ז שייך רק לענין מי שאינו מחויב לשקול, וביחוד בקטנים יש אומרים שצריך עכ"פ[30] שיגיע לעונת הפעוטות, שמתנתו מתנה במטלטלין, [גיטין נט] וי"ל[31] ע"ז הפקר ב"ד[32], וכבר כתבו ע"ז האחרונים ואין לי אפשרות כעת להאריך בדבריהם, אבל מי שמחוייב ושוקל א"צ[33] כלל מסירתו לציבור, שהתורה מסרה בע"כ[34] ותדע: שהרי ממשכנין אותו אפי'[35] בע"כ, [שקלים א, ג] וע"ז[36] לא מצינו אפי' שיהי' צריך לומר רוצה אני, [ערכין כא: "כופין אותו עד שיאמר רוצה אני"] אע"פ[37] שמצינו זה בחייבי קרבנות שכופין אותו, משום שכיון שחייבה תורה לשקול היינו ענין הציבור שמתיחדים בחובתם הכללית, ע"כ לא שייך כלל לחלק בזה בין תרומת הלשכה לשירי. ואתה ערבת יחד שני הענינים של חובה ושל שוקל מעצמו, והם מחולקים באמת, ולדינא החייבים א"צ כלל מסירתם והפטורים עיקר טעמא הוא משום שבטלים ברוב, ע"כ ל"ח כ"כ[38] שמא לא ימסרו יפה יפה. ואולי יזכני ד' עוד לברר סוגיא זו בבירור מבאר, כי הדברים יגעים בה בקדמאי ובתראי.

וענין מסירה יפה יפה הוא, שיש מוסר לציבור שכאו"א[39] מהציבור יהי'[40] לו בזה חלק וזכות, ונמצא שגם הוא יש לו זכות בה בתור יחידי מהציבור, אבל אין זה עיקר ענין הציבור, שיסוד דבר של ציבור וקרבנות ציבור הוא שיחיד בתור יחיד אין לו בזה כלום כ"א דוקא כלל הציבור, וע"ז צריך באמת דעה, ונאמר על קנין הצריך שכל: "שאני זקן דידע לאקנויי", בפ"ב דגיטין, [גיטין פרק ב] וכש"כ[41] דבר דק ועיוני כזה. וי"ל לפ"ז[42], שלמסירה פשוטה, שמוסר ברשות הציבור בתור שכולם שותפים, לזה א"צ כ"כ דעה יתירה, ואין חוששין שלא ימסור בכה"ג[43], אלא עיקר הדבר שחוששין הוא שמא לא ימסור כעין המסירה המוחלטת, שהיחיד נתרוקן

---

25 שמה"ת - שמן התורה
26 וכ"כ - וכל כך
27 בשעה"מ - בשער המלך (שם ספר)
28 דקיי"ל - דקיימא לן
29 שהי' - שהיה
30 עכ"פ - על כל פנים
31 וי"ל - ויש לומר
32 ב"ד - בית דין
33 א"צ - אין צריך
34 בע"כ - בעל כרחם
35 אפי' - אפילו
36 וע"ז - ועל זה
37 אע"פ - אף על פי
38 כ"כ - כל כך
39 שכאו"א - שכל אחד ואחד
40 יהי' - יהיה
41 וכש"כ - וכל שכן
42 לפ"ז - לפי זה
43 בכה"ג - בכהאי גוונא

ממנה לגמרי. ולפי"ז[44] אין כאן קושיא דממונא לא בטל, משום שכיון שמסר לציבור אפילו מסירה פשוטה ג"כ[45] אזיל לו כח ממונו הפרטי, וחלקו היחידי הרי גם בכללות הציבור נמצא הוא, אלא שיש חילוק בצורת הקניי, וזהו ענין של רוחניות של מצוה ושל איסור, ושייך בו ביטול ברוב.

על יתר הערותיך אין לי פנאי, מפני קדושת הש"ק[46] הקרוב, להעיר אפילו במקצת, ואת כבודך הסליחה.

חזק ואמץ, אח יקר, והי'[47] ד' בעזרך לקבע עתים, להגדיל תורה ולהאדירה, [על פי ישעיהו מב, כא] ונראה בישועת ד' על עמו ונחלתו ורוממות קרן ישראל על חבל נחלתנו במהרה בימינו בקרוב, כנה"י[48] ונפש אחיך דוש"ה[49] קשור באהבתך.

אברהם יצחק הכהן קוק

נוסח האגרות וההערות: אגרות הראי"ה, כרכים א׳-ד׳

---

44 ולפי"ז - ולפי זה
45 ג"כ - גם כן
46 הש"ק - השבת קודש
47 והי' - והיה
48 כנה"י - כנפשו היקרה
49 דוש"ה - דורש שלומו הטוב